

К.Я. Климова,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський педуніверситет)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ МОВНО-СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ХУДОЖНІХ І ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Автор статті доводить ефективність вибору інтерактивної навчальної моделі для формування стилістичної вправності й розвитку творчих здібностей студентів нефілологічних факультетів.

У процесі роботи над мовними засобами художнього й публіцистичного стилів студенти ознайомлюються з кращими творами вітчизняної й зарубіжної художньої літератури, публіцистикою різних жанрів, а також поринають у багатство рідної мови, втілене в українському фольклорі. Не є секретом той факт, що студенти (навіть педагогічного ВНЗ), обмежившись свого часу творами, передбаченими для обов'язкового читання у школі, нерідко замінують хорошу книгу комп'ютерною грою, кінофільмом, в такий спосіб задовольняючи свої духовні потреби. Тому введення курсу практичної стилістики на соціально-психологічному факультеті не тільки сприяє розвитку стилістично-мовленнєвих навичок майбутніх фахівців, а й дозволяє викладачеві заповнити подібні прогалини інтелектуального (а втім і патріотичного) виховання нашої молоді. Отже, за словами О. Гончара, "художні шедеври класики хай стануть для нас взірцем і мірилом", і, можливо, згодом хтось із наших обдарованих студентів стане відомим поетом, письменником, журналістом...

Далі спробуємо поглянути на художні та публіцистичні тексти крізь призму функціональної, або прикладної, стилістики. Вивчення практичної стилістики української мови студентами нефілологічних факультетів має деяку специфіку, зумовлену насамперед зведенням до мінімуму об'єму теоретичних знань з мови та культури мовлення і приєднанням набутих мовно-мовленнєвих умінь і навичок до комплексу відповідних фахових. Відсутність у навчальних планах, приміром, майбутніх практичних психологів і соціальних педагогів, курсу літератури і обмежена кількість годин для вивчення предметів мовознавчого циклу примушують викладача шукати такі моделі організації навчального процесу, які дозволяють студентам не тільки без зайвої напруги узагальнити набуті у школі знання з мови, засвоїти нову інформацію, обробити її, навчитися використовувати на практиці знання зі стилістики мови, а й максимально оптимізують розвиток творчих здібностей студентів. Модель інтерактивного навчання видається нам для вирішення даної проблеми оптимальною (зазначимо, що до неї вдавалися свого часу В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, Є. Ільїна, С. Лисенкова та ін.). Останнім часом елементи інтерактивного навчання все частіше з'являються у практиці вузівських викладачів і шкільних учителів, а також є предметом окремих наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених. З простими інтерактивними технологіями студенти знайомі ще зі школи (робота в парах, малих групах, мозковий штурм, дискусії тощо). "Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень (студент – авт.) відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність" [1:9]. Саме така організація роботи з художніми й публіцистичними текстами дозволяє студентам-нефілологам відчути в собі цю "інтелектуальну спроможність" і отримати критичні зауваження не тільки з боку викладача, а й (що, можливо, найголовніше!) з боку сокурсників.

Семінарські і лабораторні заняття з практичної стилістики української мови проводимо, як правило, після того, як студенти прослухають лекції з відповідних тем – на них засвоюється приблизно 5% інформації – і самостійно підготуються до практичних занять, користуючись матеріалами лекцій, підручників, посібників, – отже, ще 10% теоретичного матеріалу стає зрозумілим. Прийшовши на практичне заняття, студенти виконують відповідні вправи на закріплення засвоєних знань і з'ясовують незрозуміле. *Наведемо приклади.*

1. На першому практичному занятті з теми "Функціональні стилі сучасної української мови. Загальна характеристика" після фронтального опитування студентам пропонується визначити стиль, підстиль, жанр, комунікативну мету й специфічні мовні засоби 25 текстів, в тому числі художніх і публіцистичних. Для цього використовуємо індивідуальну й кооперативну (колективну) форми навчальної діяльності: студенти спочатку самостійно розподіляють пропонувані тексти за приналежністю до певного стилю мови, а потім об'єднуються у "малі групи", кількість яких відповідає кількості стилів. Кожен з учасників "малої групи" обирає собі текст для розбору (за єдиною для всіх схемою мовно-стилістичного аналізу), при цьому кращі студенти виступають "лідерами" і навчають "слабких" студентів. Викладач не є пасивним спостерігачем – він підходить до кожного "кола" і у разі потреби надає консультації, не переймаючи при цьому ініціативи від "лідерів". Після обговорення кожна "мала група" обмінюється кількома членами із сусідньою і починається "робота в парах", в ході якої кожен повинен навчити "новачка" правильно проаналізувати той текст, який він вже добре засвоїв. Результатом цієї колективної діяльності є 90% засвоєння даної теми студентами, чого, практично, не можливо було б досягти шляхом застосування традиційної методики проведення практичного заняття.

2. Вузівська лекція як форма навчальної діяльності має свої переваги й недоліки. По-перше, іноді вона є чи не єдиним джерелом здобуття теоретичних знань, по-друге, широка студентська аудиторія здобуває ці знання опосередковано, через викладача (щодо курсу практичної стилістики української мови це особливо підтверджується, оскільки йдеться про нефілологів). Однак ученими встановлено, що лише 20 хв. можна утримувати увагу слухачів, і то протягом цього часу вони засвоять близько 40% пропонованої інформації. Спираючись на дослідження в галузі інтерактивних технологій навчання, ми удосконалили традиційну методику проведення лекцій

з деяких тем практичної стилістики, які видалися нам особливо насиченими за змістом, - поділили лекційний час (90 хв.) на декілька частин:

– *Актуалізація знань з усієї теми лекції (10 хв.)*. Студентам запропоновано записати у лівій частині зошита тезами все, що вони вже знають з даної теми.

– *Усвідомлення змісту кожного з питань теми (за планом лекції, близько 60 хв.)*. В міру викладу лектора студенти послідовно відповідно до питань плану підкреслюють зеленим кольором ті зі своїх тез, які відповідають сформульованим викладачем, а свої неправильні думки підкреслюють чорним кольором. Нові теоретичні відомості, записані від викладача, розміщуються у правій частині зошита.

– *Узагальнення отриманих знань, здійснюється в кінці викладу кожного з питань теми і в кінці всієї лекції – 15-20 хв.* Форми узагальнення різноманітні – від запису основних термінів теми на дошці по пам'яті й колективного пояснення їх значень до відповідей на контрольні запитання викладача або взаємоопитування за питальником, складеним самими студентами.

Отже, традиційний монолог лектора активізує як репродуктивний, так і творчий тип діяльності студентів - тобто, вони вчаться слухати, запам'ятовувати, узагальнювати і навчати інших.

Українські та зарубіжні майстри пера залишають нам чудові зразки використання мовностилістичних засобів, зокрема тропів, для емоційно-образного змалювання явищ дійсності, подій, людей. Тому цілком закономірно, що обдаровані студенти, які ще в школі мали схильність до поетичної або прозової творчості, прагнуть удосконалити свої здібності, тим більше, що мовознавчі й літературознавчі знання поглибились і, крім того, з'явилися навички стилістичного аналізу текстів різних жанрів (ми беремо уривки з прозових і поетичних творів Лесі Українки, А. Тесленка, І. Франка, М. Рильського, Л. Костенко, О. Гончара, П. Тичини, Л. Толстого, А. Чехова, М. Сервантеса, В. Гюго, Р. Кіплінга, А. Міцкевича, К. Ушинського, В. Сухомлинського, К. Мотрич, Д. Павличка, Я. Гояна, О. Довженка, В. Коротича, М. Вінграновського, В. Скуратівського та ін.). Дуже важливо "вловити" той момент, коли у студентів з'являється "бажання творити". Завдання продуктивного характеру даються всім студентам, але з-поміж робіт, виконаних ними, колективно обираються кращі - при цьому виникають дискусії, в ході яких кожен може висловитись, проаналізувати твір однокурсника, виступити його опонентом. Для публічних читань виділяємо окреме узагальнююче заняття, після якого визначаємо індивідуальний рейтинг студентів щодо вивчення курсу практичної стилістики в цілому. Наведемо перелік таких творчих завдань:

1. Виписавши зі словника десять тематично об'єднаних фразеологізмів, складіть з ними невеликий за обсягом (200 слів) художній або публіцистичний текст-опис, міркування або розповідь. Доберіть відповідний заголовок.
2. Використовуючи мовні засоби публіцистичного й художнього стилів, напишіть невеликий за об'ємом (200 слів) нарис про свого сучасника – яскраву й неординарну особистість.
3. Використовуючи мовні засоби художнього (публіцистичного) стилю, напишіть сатиричну замітку до вузівської газети під заголовком: "Як першокурсник до іспитів готувався і що з цього вийшло".
4. Напишіть невеликий за обсягом (200 слів) роздум, користуючись вимогами до мови газетно-журнального підстилю, за темою: "Чи є потойбічне життя?".
5. Використовуючи мовні засоби газетно-журнального підстилю, напишіть невелику (200 слів) статтю "Шануймо Тараса Шевченка".
6. Використовуючи мовні засоби художньо-публіцистичного стилю, опишіть людину, в якій Ви мрієте взяти інтерв'ю. Цей невеликий текст-опис (200 слів) стане початком майбутнього репортажу.
7. Керуючись вимогами до інтерв'ю, напишіть послідовний перелік запитань (15), адресованих (за вибором) відомому письменнику, актору, політику, спортсмену, вченому тощо.
8. Використовуючи засоби художньої виразності, напишіть невелике оповідання (200-250 слів) під заголовком: "Діти вулиці...".
9. Напишіть легенду, орієнтуючись на фольклорні зразки, за однією з тем: "Чому вербу називають плакучою?", "Голубина любов", "Лебедина вірність", "Чому ведмеді взимку сплять?", "Скеля Чацького" в Житомирі".
10. Напишіть невелику (200 слів) замітку до вузівської газети (стаття аналітичного жанру, художньо-публіцистичний фейлетон, інтерв'ю – інформаційний жанр – за вибором) на тему: "Плагиат, або Вкрадені думки".
11. Уявіть, що Ви – автор фантастичного або історичного роману. опишіть (за вибором) інтер'єр оселі давніх слов'ян або землян майбутнього століття.
12. Укладіть список тем (15), за якими Ви запропонуєте своїм однокурсникам написати художній або публіцистичний текст (роздум, опис, розповідь).
13. Керуючись вимогами до епістолярного стилю, зробіть запис до щоденника за поточний день (використайте при цьому описи людей, предметів, простору, роздуми, розповіді – залежно від подій дня).
14. Користуючись мовними засобами художнього і розмовного стилів, напишіть текст гумористичної сценки-мініатюри за однією з тем: "Марина і Світлана збираються на дискотеку", "Віртуальна реальність, або Відірвись від комп'ютера", "Психолог прийшов до дітей", "Важко бути перекладачем!".
15. Напишіть замітку до вузівської газети під назвою: "Бережіть собор своєї душі!".
16. Використовуючи мовні засоби художньо-публіцистичного стилю, напишіть невеликі за обсягом (200 слів) дорожні замальовки за однією з тем: "Іду до рідного села", "Мандрую авто до Криму", "Мій шлях на Говерлу" тощо.

17. Опишіть природу Вашої батьківщини, використовуючи засоби художньої виразності (тропи).
18. Використовуючи мовні засоби епістолярного стилю, напишіть листа з розповіддю про своє студентське життя, адресованого подрузі, другу, рідним, вчителю тощо.

Отже, використання інтерактивних технологій оптимізує вивчення будь-якої дисципліни, зокрема предметів мовознавчого циклу й літературознавства, що є надзвичайно актуальним для гуманітаризації й гуманізації системи освіти в країні.

1. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: А. С. К., 2003. –192 с.

Матеріал надійшов до редакції 2.02.2004 р.

Климова Е.Я. Использование интерактивных технологий обучения в процессе стилистического анализа художественных и публицистических текстов.

Автор доказывает эффективность выбора интерактивной модели обучения для формирования стилистической искусности и развития творческих способностей студентов-нефилологов.

К. Ya. Klymova . The Use of Interactive Technologies of Education in the Process of Stylistic Analysis of Literary and Publicistic Texts.

The paper proves the effectiveness of choosing the interactive mode of teaching in order to build the stylistic competence and develop the creativity of the students of non-linguistic disciplines.